

A jogi személyek személyes joga

Szerző: Szabados Tamás

Affiliáció: adjunktus, ELTE ÁJK

Rovat: Nemzetközi magánjog

Rovatszerkesztő: Szabó Sarolta

Lezárás dátuma: 2018.05.31

Idézési javaslat: SZABADOS Tamás: „A jogi személyek személyes joga” in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi magánjog rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Sarolta) <http://ijoten.hu/szocikk/a-jogi-szemelyek-szemelyes-joga> (2018). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A nemzetközi magánjogban a jogi személy személyes joga konkrét kapcsolóelveken keresztül kijelöli a jogi személy jogállására alkalmazandó jogot. A nemzetközi magánjogban a személyes jog meghatározására két kapcsolóelv alakult ki, amelyek eltérő jogpolitikai megfontolásokat tükröznek: az inkorporációs elv és a tényleges székhely elve. Az Európai Unió jogalkotása nem tartalmaz rendelkezést a jogi személyek személyes jogának meghatározására. Az uniós tagállamok így szabadságot élveznek a kapcsolóelv kiválasztásában, de azok alkalmazása nem eredményezheti a letelepedés szabadságának korlátozását.

Tartalomjegyzék

1. A jogi személyek személyes jogának fogalma
2. A jogi személyek személyes jogának terjedelme
3. Elhatárolási problémák
4. A jogi személyek személyes jogának meghatározása
5. Az EU jog és a tagállami jogok viszonya a jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározása szempontjából
6. A jogi személyek személyes joga a magyar nemzetközi magánjogban
7. Jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek
8. JEGYZETEK

1. A jogi személyek személyes jogának fogalma

[1] A magyar ->nemzetközi magánjog mind a tételes jog, mind a jogtudomány szintjén a természetes személyeken túl a jogi személyek vonatkozásában is alkalmazza a személyes jog fogalmát. Jogi személyek esetében a személyes jog funkciója konkrét kapcsolóelvek segítségével annak meghatározása, hogy a jogi személy jogállására nézve melyik ->jogrendszer anyagi jogi szabályait kell

alkalmazni. Ahogy a természetes személyek esetében, úgy a jogi személyek esetén is megállapítható, hogy a személyes jog nem önálló kapcsolóelv, hanem a személyek jogállására vonatkozó kapcsoló szabályok összessége.^[1] A személyes jog tehát kapcsolóelveken keresztül konkretizálódik. A jogi személy személyi jogállása és az alkalmazandó jogrendszer anyagi jogi szabályai között a kapcsolatot a személyes jog kapcsolóelvei teremtik meg. Ezen kapcsoló szabályok összessége a személyes jog.

[2] A személyes jog fogalmának használata a magyar tételes nemzetközi magánjog egyik sajátossága, ugyanis a személyes jog fogalmát a legtöbb nemzetközi magánjogi kodifikáció nem használja, ehelyett közvetlenül határozzák meg a természetes és jogi személyekre alkalmazandó jogot, jogi személyek esetében leggyakrabban két kapcsolóelv, a bejegyzés vagy a tényleges székhely elve segítségével.

[3] A jogi személy személyes jogának fogalma tételes jogi befogadást nyert *a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendeletben* (a továbbiakban: Nmj. tvr.) és erre utal *a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény* (a továbbiakban: Nmj. tv.) is. A személyes jog fogalmát az Nmj. tvr. hatálybalépését megelőzően is használta az irodalom,^[2] és a Szász-féle törvénytervezet a személyes joggal azonos értelmű „hazai jog” fogalmát alkalmazta.^[3] Emellett néhány más államban is van olyan nemzetközi magánjogi jogszabály – például az osztrák nemzetközi magánjogi törvény –, amely használja a személyes státútum fogalmát és nemcsak a természetes, hanem a jogi személyek vonatkozásában is.^[4]

2. A jogi személyek személyes jogának terjedelme

[4] Abban a kérdésben, hogy mire terjed ki a jogi személyek személyes joga, az egyes nemzetközi magánjogok eltérő megoldásokat tartalmaznak. Először is vannak olyan államok, amelyek egyáltalán nem foglalkoznak ezzel a kérdéssel, csupán meghatározzák, hogy mi a jogi személyekre alkalmazandó jog.^[5] Más nemzetközi magánjogok hosszabb-rövidebb felsorolást adnak a személyes jog körébe tartozó kérdésekről. A nemzetközi magánjogi jogszabályok közül egyesek kifejezetten utalnak az adott lista exemplifikatív jellegére, vagyis arra, hogy – az ott említett kérdéseken túl – még lehetnek más kérdések is, amelyeket átfog a személyes jog.^[6] E felsorolások leggyakrabban a következőket tartalmazzák: a jogi személy -> **jogképessége**,^[7] -> **cselekvőképessége**,^[8] a jogi személy alapítása,^[9] a jogi személy neve, cégneve,^[10] a jogi személy szervezete, szervei,^[11] a tagok és a jogi személy közötti jogviszonyok,^[12] a tagok egymás közötti jogviszonyai,^[13] a jogi személy képviselése,^[14] a tagok a jogi személy és a jogi személy nevében eljárni jogosult személy cselekményeiből eredő kötelezettségeiért való felelőssége,^[15] a jogi személy átalakulása^[16] és megszűnése.^[17]

[5] Az Nmj. tvr. a jogi személy személyes jogával összefüggésben a jogképességre, gazdasági minőségre, személyhez fűződő jogokra, továbbá a tagok egymás közötti jogviszonyaira utalt. Az Nmj. tv. egy bővebb, exemplifikatív felsorolást ad azokról a kérdésekről, amelyekre a jogi személy személyes joga kiterjed, megemlítve a jogi személy jogképességét, létrehozását és megszűnését, törvényes és szervezeti képviselétét, személyhez fűződő jogait, szervezetét, tagjainak egymás közötti jogviszonyait, tagjai és a jogi személy közötti jogviszonyokat, valamint a jogi személynek, a tagjainak és vezető tisztségviselőinek a jogi személy kötelezettségeiért való felelősségét.^[18]

[6] Lényeges megjegyezni, hogy a jogi személy személyes joga a fent körülhatárolt kérdésekre terjed ki, a jogi személy más jogviszonyaira nem. A jogi személy személyi jogállására alkalmazandó jogot meghatározó személyes jogot tehát el kell határolni – egyebek között – a jogi személy szerződéses vagy szerződésen kívüli kötelmi viszonyaira alkalmazandó jogtól, amelyet más kapcsolóelvek segítségével kell meghatározni.

3. Elhatárolási problémák

[7] A személyes jog fogalma elhatárolandó más fogalmaktól. A magyar jogi irodalomban gyakran a jogi személyek személyes jogával szinonim fogalomként utalnak a jogi személyek honosságára. E két fogalom azonban nem felcserélhető,^[19] hiszen a jogi személy személyes joga a jogi személy személyi

jogállására alkalmazandó jogra utal. Ezzel szemben a honosság lényegében az ->állampolgárság vagy nemzetiség fogalmát viszi át a jogi személyekre. Ennek azért van jelentősége, mert bizonyos anyagi jogi normák különbséget tesznek a belföldinek és a külföldinek minősülő jogi személyek között. A jogi személy honossága olyan jogokat és kötelezettségeket ölel fel, amely a jogi személynek az államhoz való kapcsolatában értelmezhető, mint például a jogi személynek nyújtott diplomáciai védelem vagy a nemzetközi beruházásvédelmi egyezményekből a jogi személyek számára levezethető jogok.^[20] A jogirodalomban ugyanakkor vitatott, hogy ez mennyiben lehetséges,^[21] mivel a jogi személy és az állam között hiányzik az a kötődés, amely állampolgárok esetében fennállhat, továbbá multinacionális vállalatcsoportok és nemzetközi szerződéssel létrehozott társaságok esetében a honosság meghatározása nehézségeket vet fel (->nemzetközi szerződések).^[22] Az anyagi jogi norma céljától függően minősül egy jogi személy belföldi vagy külföldi jogalanynak, és előfordulhat, hogy egy jogi személy az egyik anyagi jogi szabály értelmében külföldinek, míg egy másik anyagi jogi norma szempontjából belföldinek minősül.^[23] Ezzel szemben a természetes személyek állampolgársága nem változik jogviszonytól függően.

[8] A fentiekre figyelemmel a honosság fogalmát nem a nemzetközi magánjogban, hanem inkább a külföldiekre vonatkozó anyagi jogi szabályokat felölelő nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában kell elhelyezni (->a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga). A fogalmi különbség ellenére a jogi személy személyes joga és honossága sokszor egybeesik, mivel mind a személyes jogot, mind a honosságot gyakran a bejegyzés szerinti székhely alapján állapítják meg.

[9] Itt említhető meg a kontrollelmélet is, amely értelmében a jogi személy tulajdonosainak állampolgársága határozza meg, hogy a jogi személy bizonyos anyagi jogi szabályok alkalmazása szempontjából belföldinek vagy külföldinek minősül.^[24] A kontrollelmélet háborús körülmények között azzal a következménnyel járt, hogy az ellenséges államok állampolgárai által irányított társaságokkal szemben különféle korlátozó intézkedéseket vezettek be. Emellett a kontrollelmélet olykor szerepet kap bizonyos kiviteli vagy behozatali korlátozások személyi hatályának meghatározásában is. Az ilyen anyagi jogi szabályok ugyancsak a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogához kapcsolhatók.

4. A jogi személyek személyes jogának meghatározása

[10] A legtöbb nemzetközi magánjogban a jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározása a nemzetközi magánjogi törvényben vagy a nemzetközi magánjogi szabályokat is tartalmazó polgári törvénykönyvben történik. Kivételt jelent a német jog, ahol a jogi személyekre alkalmazandó jog a bírói gyakorlatban került meghatározásra.

[11] Bár vannak olyan bilaterális nemzetközi egyezmények,^[25] amelyek érintik a jogi személyekre alkalmazandó jog kérdését, európai vagy szélesebb körű, multilaterális nemzetközi egyezmény elfogadására nem került sor, és az Európai Unió joga sem határozza meg átfogó módon a jogi személyekre alkalmazandó jogot. Következésképpen az egyes államok – ideértve az EU tagállamait is – nagymértékű szabadságot élveznek a jogi személyekre alkalmazandó jog szabályozásával kapcsolatban.^[26]

[12] A nemzetközi magánjogokban a jogi személyekre alkalmazandó jogot hagyományosan két kapcsolóelv segítségével határozzák meg. Az egyik a bejegyzés elve, a másik a tényleges székhely elve. A bejegyzés elve vagy más néven inkorporációs elv alapján a jogi személyre annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén a jogi személyt nyilvántartásba vették. Társaságok esetében ez a cégnyilvántartást jelenti.

[13] A bejegyzés elvét gyakran a székhely elvével állítják szembe. A székhely elve az alkalmazandó jog meghatározásánál abból indul ki, hogy hol van a jogi személy székhelye. Azonban az, hogy mit értünk székhely alatt egy további kérdés. A székhely fogalmát a nemzeti jogalkotás és bírói gyakorlat határozza meg. A székhely elve elméletileg alapul veheti a jogi személy bejegyzett székhelyét, az

alapszabályban megjelölt székhelyét, de ez az inkorporációs elv tipikus kapcsolóelvé.^[27] Ezért helyesebb tényleges székhely elvéről beszélni.

[14] A tényleges székhely elve azt jelenti, hogy a jogi személyre annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyben a tényleges székhelye van. Bár a tényleges székhely fogalmát az egyes jogrendszerek eltérően értelmezik, az leggyakrabban a jogi személy döntéshozatali központját jelenti.

[15] Az inkorporációs elv került hagyományosan alkalmazásra az angolszász jogokban, de egyes kontinentális európai országokban is, például Svájcban. A tényleges székhely elve az alapja a jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározásának – egyebek között – Németországban, Ausztriában és Belgiumban. Az újabb európai nemzetközi kodifikációk többsége főszabályként az inkorporációs elv alkalmazását írja elő, a tényleges székhely elve kiegészítő szabályként jelenik csak meg.

[16] A két elv alkalmazása mögött eltérő jogpolitikai megfontolások húzódnak meg. Az inkorporációs elv alkalmazása azzal jár, hogy egy külföldön létesített és nyilvántartásba vett jogi személyre a fórum a külföldi jogot fogja alkalmazni, akkor is, ha a jogi személy tevékenységét az eljáró bíróság államában fejti ki vagy ott van a döntéshozatali központja. Az inkorporációs elv egyfajta jogválasztást tesz lehetővé a jogi személy alapítói számára. Az alapítók bejegyeztethetik a jogi személyt egy olyan államban, amelynek jogi előírásai kedvezőek a jogi személyre nézve akkor is, ha a jogi személy a későbbiekben nem ott tevékenykedik. Az inkorporációs elvet követő államok az ilyen jogi személyekre is a bejegyzés államának jogát alkalmazzák. Ez a megközelítés kedvezőbb a jogi személyek nemzetközi aktivitása és mobilitása szempontjából.

[17] A tényleges székhely elve tényleges kapcsolatot követel meg a jogi személy és az állam között. A tényleges székhely elvében az állam ->[szuverenitásból](#) fakadó igénye fejeződik ki arra nézve, hogy a területén működő jogi személyeket ellenőrizze, egyebek között, a hitelezők, a kisebbségi részvényesek és a munkavállalók érdekeinek védelmében. A tényleges székhely elvét szigorú formában követő államok megkövetelik, hogy a tényleges székhely és a bejegyzés szerinti székhely az adott államban legyen, ami korlátozza a jogi személyek mobilitását.

[18] A két elv közötti különbséget nemzetközi egyezmények próbálták kiegyenlíteni. Ezek a nemzetközi egyezmények – így a külföldi társaságok, egyesülések és intézmények elismeréséről szóló 1956-os hágai egyezmény,^[28] a társaságok letelepedéséről szóló 1966-os Európa Tanácsi egyezmény^[29] és az Európai Gazdasági Közösség társaságok kölcsönös elismeréséről szóló 1968-as egyezménye^[30] – azonban nem léptek hatályba, kivéve a társaságokra vonatkozó kollíziós szabályokat megállapító és regionális szinten érvényesülő amerikai közti egyezményt.^[31]

[19] A jogtudomány egyes képviselői szintén kompromisszumos megoldásokra tettek javaslatot azzal a szándékkal, hogy kibékítsék a két kapcsolóelvet,^[32] azonban ezek a közvetítő elméletek a jogalkotás szintjén nem nyertek szélesebb körű támogatást és befogadást.

5. Az EU jog és a tagállami jogok viszonya a jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározása szempontjából

[20] A jogi személyek személyes jogának meghatározására nézve nincs kifejezett előírás az uniós jogban.^[33] A tagállami kollíziós szabályok (->[kollíziós norma](#)) uniós joggal való konformitása elsősorban az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) által biztosított letelepedés szabadsága körében merült fel.^[34] A jogirodalomban kérdésként fogalmazódott meg, hogy az EUMSZ 49. és 54. cikkének, valamint az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Európai Bíróság) kapcsolódó esetjogának van-e kollíziós jogi tartalma és következik-e ezekből az egyik vagy másik kapcsolóelv alkalmazása. A kérdés leginkább abból a szempontból merült fel, hogy összeegyeztethető-e az uniós joggal a tényleges székhely elvének alkalmazása.

[21] Azon álláspont, amely szerint az EUMSZ 49. és 54. cikkének kollíziós jogi tartalma van, a Centros,^[35] az Überseering^[36] és az Inspire Art^[37] ügyekből indul ki.^[38] Ezekben az ítéletekben az Európai Bíróság – néhány szűk kivételtől eltekintve – kizárta a fogadó tagállam korlátozó

rendelkezéseinek alkalmazását a székhelyét oda áthelyező vagy fióktelepet ott létesítő, valamely más tagállamban alapított társaságokra nézve. Az Überseering- ítéletben az Európai Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy „amennyiben az adott tagállam jogszabályai alapján létrehozott és a létesítő okirat szerinti székhelyével e tagállamban rendelkező társaság más tagállamban letelepedési szabadságával él, az EK 43. és 48. cikk [a jelenlegi EUMSZ 49. és 54. cikk – a szerző megjegyzése] ez utóbbi tagállamot arra kötelezi, hogy tartsa tiszteletben a létesítés szerinti állam joga alapján e társaságnak biztosított jogképességet és perképességet.”^[39] A Centros és Inspire Art ügyekből az a következtetés vonható le, hogy egy másik tagállamban fióktelepet létrehozó társaságra a társaság bejegyzési helye államának joga alkalmazandó, a fogadó tagállam nem támaszthat többletkövetelményeket.^[40]

[22] A dominánsnak tekinthető álláspont szerint ugyanakkor az EUMSZ 49. és 54. cikkének nincsen sem kifejezett, sem rejtett kollíziós jogi tartalma.^[41] Sem az EUMSZ, sem az Európai Bíróság ítéletei nem határozzák meg kifejezetten, hogy a tagállamoknak melyik kapcsolóelvet kellene alkalmazniuk.^[42] A tagállamok szabadon választhatják és alkalmazhatják az egyik vagy másik kapcsolóelvet, de azok alkalmazása nem eredményezheti a letelepedés szabadságának korlátozását. Az Európai Bíróság a kollíziós szabályokat nem önmagukban vizsgálja, hanem együttesen az anyagi (és eljárási, különösen cégjogi) jogi szabályokkal. Következésképpen a tagállamok szabadon alkalmazhatják akár az inkorporációs elvet, akár a tényleges székhely elvét, de ezek az anyagi jogi szabályokkal való együttműködésükben nem korlátozhatják vagy tehetik kevésbé vonzóvá -> [a letelepedés szabadságának](#) gyakorlását.

[23] A Daily Mail ügyben az Európai Bíróság rámutatott, hogy az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés^[43] figyelembe veszi a tagállamok joga közötti különbségeket, ideértve a kapcsolóelvek közötti különbségeket is.^[44] A Cartesio-ítéletben pedig az Európai Bíróság megállapította, hogy

a tagállam tehát meghatározhatja, hogy milyen kapcsolat szükséges ahhoz, hogy a társaságot a nemzeti joga alapján létrejötnék lehessen tekinteni, és ennek alapján a társaságot megillessék a letelepedési jog, valamint azt is, hogy milyen kapcsolat szükséges e minőség későbbi fenntartásához. E lehetőség magában foglalja azt is, hogy e tagállam ne engedje meg a nemzeti joga hatálya alá tartozó társaságnak, hogy megtartsa e minőségét akkor, ha más tagállamban kíván újraszerveződni a székhelyének a másik tagállamba történő áthelyezésével, megszakítva ezzel a létrehozás szerinti tagállam nemzeti jogában előírt kapcsolatot.^[45]

[24] E megállapításokból az a következtetés vonható le, hogy az elhagyni kívánt tagállam szabadon választhat a bejegyzés elve és a tényleges székhely elve között.^[46]

[25] A letelepedési szabadság alkalmazási köre ráadásul lehatárolt. Tény, hogy a Centros, az Überseering és az Inspire Art ítéletekből az következik, hogy a bejegyzés helye szerinti állam jogát (bizonyos kivételektől eltekintve) figyelembe kell venni. De ezek a döntések csak egy konkrét helyzetet, mégpedig a társaság és a fogadó tagállam viszonyát érintették. Ebben a viszonyban értelmezhetőek úgy az Európai Bíróság ítéletei, hogy a fogadó tagállamnak a letelepedési jogukkal élni kívánó társaságokat az alapításuk szerinti állam jogának megfelelően kell kezelni, de abban szabad kezet ad a fogadó tagállamnak, hogy miként éri el ezt az eredményt. Ezek az ítéletek nem érintik az elhagyni kívánt tagállam és a társaság viszonyát, ahol a tényleges székhely elve továbbra is alkalmazható, csakúgy, mint harmadik államok vonatkozásában.^[47] Fontos továbbá, hogy a letelepedés szabadsága az EUMSZ 54. cikk (2) bekezdése értelmében vett társaságokra alkalmazandó. Eszerint „társaság” a polgári vagy kereskedelmi jog alapján létrejött társaság, beleértve a szövetkezeteket és a közjog vagy a magánjog hatálya alá tartozó más jogi személyeket, kivéve a nonprofit szervezeteket”. Vagyis a nem profitorientált jogi személyekre a letelepedés szabadságára

vonatkozó előírások nem alkalmazhatók, így ezek esetében is elfogadható a tényleges székhely elvének alkalmazása.^[48]

[26] Következésképpen önmagában véve egyik kapcsolóelv sem ellentétes a letelepedés szabadságával, bár a társaság és a fogadó tagállam viszonyában a tényleges székhely elve nagyrészt kiszorul. E relációra nézve is meg kell azonban jegyezni: előfordulhat olyan eset, hogy a fogadó tagállam szabályai kedvezőbbek, mint a bejegyzés szerinti állam szabályai. Ilyenkor alkalmazhatók a fogadó tagállam szabályai, hiszen ez nem jelenti a letelepedés szabadságának korlátozását. Azaz a bejegyzés szerinti állam joga csak egy olyan mértéket ad, amelyhez mérni kell a fogadó állam jogát, de nem áll fenn az inkorporációs elv kizárólagos alkalmazásának kötelezettsége még a társaság és a fogadó tagállam között kapcsolatban sem.^[49]

[27] Utalni kell végül arra, hogy az Európai Bíróság a Polbud-ügyben megállapította, hogy „uniós jogi egységesítés hiányában az adott társaságra alkalmazandó nemzeti jogot kijelölő kapcsolóelv meghatározása az EUMSZ 54. cikk értelmében az egyes tagállamok saját hatáskörébe tartozik”, amely megerősíti a fentebb megfogalmazott álláspontot.^[50]

[28] Az elsődleges és másodlagos uniós jogforrások tehát, mint láttuk, nem tartalmaznak előírást a jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározásával kapcsolatban, bár az Európai Bíróság gyakorlata bizonyos mértékig kétségtelenül érinti a társaságokra alkalmazandó szabályok meghatározását. Az Európai Bizottság 2009-es stockholmi programjában általában a társasági jogi kérdésekre alkalmazandó jog meghatározásának szabályozását sürgette.^[51] A jogi személyekre alkalmazandó jog meghatározása tekintetében azonban nem született eddig uniós jogalkotási aktus.

[29] Mindazonáltal érdemes utalni azokra a szakértői javaslatokra is, amelyek a jogi személyekre alkalmazandó joggal vagy a társaságok mobilitásával kapcsolatban születtek és érintik az alkalmazandó jog kérdését is. Az európai társasági jog jövőjét elemző az Európai Bizottság által létrehozott szakértői csoport többségi álláspontja szerint a társaságok székhelyáthelyezésének biztosítása nem teszi feltétlenül szükségessé a nemzetközi magánjogi szabályok egységesítését, de a szakértői csoport a tényleges székhely elve előnyeinek és hátrányainak átfogó, összehasonlító elemzésére hívott fel.^[52] A szakértői csoport más tagjai viszont szükségesnek tartották a társaságra alkalmazandó jog uniós szintű szabályozását.^[53]

[30] Sonnenberger a Deutscher Rat für Internationales Privatrecht megbízásából a székhelyáthelyezés kérdésével összefüggésben dolgozott ki két javaslatot, egy uniós szintű rendeletjavaslatot, valamint egy javaslatot a német autonóm nemzetközi magánjog számára az EGBGB módosítására, amelyek érintették a társaságokra alkalmazandó jog meghatározását is: Az alkalmazandó jogot az uniós rendeletjavaslat és a német nemzetközi magánjog módosítására vonatkozó javaslat egyformán határozza meg. A társaságokra az a jog alkalmazandó, amely szerint nyilvántartásba vették őket.^[54] Amennyiben nem vagy még nem vették nyilvántartásba, azon állam joga alkalmazandó, amely szerint megalakult.^[55] Ha az alkalmazandó jog így sem állapítható meg, akkor a kötelmi jogviszonyokra vonatkozó kollíziós szabályokat kell alkalmazni.

[31] 2016-ban az európai nemzetközi magánjogi csoport (GEDIP) közzétette tervezett szabályait a társaságokra alkalmazandó jogról azzal a céllal, hogy ezek a szabályok egy jövőbeli uniós jogalkotási aktus alapját képezhetik majd.^[56] A tervezet az inkorporációs elvet érvényesítené: társaságra a bejegyzés szerinti állam, ennek hiányában annak az államnak a joga alkalmazandó, amely szerint létrehozták.^[57] Abban az esetben, ha ezek alapján az alkalmazandó jog nem állapítható meg, akkor annak az államnak a jogát kell alkalmazni, ahol a társaság alapításának időpontjában a társaság központi ügyintézésének helye volt.^[58] Ha azonban a társaság nyilvánvalóan szorosabban kapcsolódik valamely más állam jogához, akkor ennek az államnak a jogát kell alkalmazni. Kifejezetten visszautal erre a tervezetre és azzal összhangban javasolja a bejegyzés, ennek hiányában az alapítás állama jogának alkalmazását az Európai Bizottság által megrendelt 2016-os szakértői jelentés is, azzal a kiegészítő szabállyal, hogy ha az alkalmazandó jog nem állapítható meg, akkor annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyhez a társaság legszorosabban kapcsolódik.^[59]

[32] Annak ellenére, hogy – amint láttuk – az uniós jog nem követeli meg az inkorporációs elv vagy a tényleges székhely elvének alkalmazását, számos uniós tagállam újabb nemzetközi magánjogi kódexe vagy nemzetközi magánjogi szabályokat tartalmazó polgári törvénykönyve az inkorporációs elvet rögzíti.^[60] Mindezek fényében úgy tűnik a jogfejlődés az inkorporációs elv egyre szélesebb körű elfogadása felé halad, még ha az uniós jogból nem is következik kötelezettség ennek feltétlen alkalmazására. Olyan tagállamok is, amelyek korábban a tényleges székhely elvét alkalmazták az inkorporációs elv alkalmazása felé fordultak, legalábbis bizonyos helyzetekben. Ausztriában a Centros-ítéletet követően az OGH megállapította, hogy az osztrák nemzetközi magánjogi törvény azon kifejezett előírása, mely a tényleges székhely elvét rögzíti, ellentétes a letelepedés szabadságával, és a bejegyzési elvet kell alkalmazni, legalábbis ami a másodlagos letelepedés esetét illeti.^[61] Németországban az AktG^[62] és a GmbHG^[63] MoMiG által történő módosítását követően az AG és a GmbH áthelyezheti a székhelyét egy másik államba, jóllehet ez korábban a tényleges székhely elvének szigorú formában történő alkalmazása miatt nem volt megengedett.^[64] Akadnak azonban ellentétes példák is. Így a 2004-es belga nemzetközi magánjogi törvény^[65] vagy a 2011-es lengyel nemzetközi magánjogi törvény^[66] megtartották a tényleges székhely elvét. Viszont még ezek is úgy rendelkeznek, hogy ha az így felhívott külföldi jog azon állam jogára utalna, amely szerint a jogi személyt alapították, akkor ezen állam jogát az alkalmazandó.^[67]

6. A jogi személyek személyes joga a magyar nemzetközi magánjogban

[33] A második világháborút megelőzően a magyar nemzetközi magánjog a tényleges székhely elvét követte. A tárgyra vonatkozó kifejezett jogszabályi rendelkezés hiányában mindez a Kúria gyakorlatából következett, és egyes jogszabályokból,^[68] kétoldalú nemzetközi egyezményekből volt levezethető.^[69] Az 1948-as Szász István által kidolgozott törvénytervezet a tényleges székhely elvét rögzítette.^[70] Tételes jogi norma hiányában a második világháborút követő hazai jogirodalomban eltérő álláspontok fogalmazódtak meg abban a kérdésben, hogy melyik kapcsolóelvet kell alkalmazandónak tekinteni.^[71] Az Nmj. tvr. elfogadása teremtett egyértelmű helyzetet, amely főszabályként az inkorporációs elvet rendelte alkalmazni a jogi személyek személyes jogának megállapítása során.^[72] Elsősorban a jogi személy nyilvántartásba vételének helye határozta meg a jogi személy személyes jogát. Ehhez képest az alapszabály szerinti székhely és a központi ügyvezetés helye csak kiegészítő kapcsolóelvként jelent meg. A kiegészítő kapcsolóelvek alkalmazására ritkán volt szükség, mivel a nyilvántartásba vétel helye szinte mindig megállapítható. Lényegét tekintve az Nmj. tv. – terminológiai korrekciókkal – átvette az Nmj. tvr. kapcsoló szabályainak lépcsőzetes rendszerét.^[73] Eszerint főszabály szerint a személyes jogot a nyilvántartásba vétel helye határozza meg. Ezt kiegészítő kapcsolóelvként a létesítő okiratban megjelölt székhely és a központi ügyintézés helye egészíti ki.

7. Jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek

[34] Néhány nemzetközi magánjogi jogszabály tartalmaz előírást a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyok személyes jogára is. Ezekre vagy a jogi személyekre alkalmazandó jogot kell megfelelően alkalmazni, vagy külön szabályokat határoznak meg rájuk nézve. Az előbbi megoldást alkalmazza a lengyel nemzetközi magánjogi törvény,^[74] és az észt törvény szintén csak egy utaló szabályt tartalmaz, mely a jogi személyekre vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni.^[75]

[35] Más nemzetközi magánjogi jogszabályok viszont külön kapcsoló szabályt tartalmaznak a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre nézve. Így a bolgár nemzetközi magánjogi törvény értelmében a jogi személyiség nélküli szervezetekre a bejegyzés vagy a létesítés államának joga alkalmazandó.^[76]

[36] A jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyokról az Nmj. tvr. nem rendelkezett. Az Nmj. tv. azonban az elsőként említett megközelítést követve kiterjeszti a jogi személyek személyes jogára vonatkozó szabályokat a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyokra is.^[77]

8. JEGYZETEK

-
- [1] BURIÁN László: „A személyek jogállása a magyar nemzetközi kollíziós magánjogban” in VÖRÖS Imre (szerk.): *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*, Budapest, Krim, 2005, 142.
- [2] SZÁSZY István: *Nemzetközi magánjog*, Budapest, Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet, 1938, 226–227; MÁDL Ferenc: *Külkereskedelmi monopólium, Nemzetközi magánjog*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966, 98; VILÁGHY Miklós: *Bevezetés a nemzetközi magánjogba*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1974, 98.
- [3] SZÁSZY István: *Magyar nemzetközi magánjog – Törvénytervezet és indokolás*, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1948, 5, 7. §.
- [4] Osztrák nemzetközi magánjogi törvény 10. §.
- [5] Lásd horvát nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk.
- [6] Észt nemzetközi magánjogi törvény 15. §; holland polgári törvénykönyv 10:119 cikk; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk.
- [7] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 4) pont; holland polgári törvénykönyv 10:119 a) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 4) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk c) pont.
- [8] Holland polgári törvénykönyv 10:119 a) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk c) pont.
- [9] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 3) pont; bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 1) pont; észt nemzetközi magánjogi törvény 15. § 2) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 1) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk b) pont.
- [10] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 2) pont; bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 2) pont; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. cikk (1) bekezdés; észt nemzetközi magánjogi törvény 15. § 4) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 3) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk d) pont.
- [11] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 5) pont; bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 4) pont; észt nemzetközi magánjogi törvény 15. § 5) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 5) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk e) pont.
- [12] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 6) pont; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. cikk (1) bekezdés; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk f) pont.
- [13] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 6) pont; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. cikk (1) bekezdés.
- [14] Bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 5) pont; észt nemzetközi magánjogi törvény 15. § 8) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 6) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk i) pont.
- [15] Bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 7) pont; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. cikk (1) bekezdés; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 8) pont.
- [16] Bolgár nemzetközi magánjogi törvény 58. cikk 9) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 1) pont.
- [17] Belga nemzetközi magánjogi törvény 111. cikk (1) bekezdés 3) pont; bolgár nemzetközi magánjogi

törvény 58. cikk 9) pont; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. cikk (1) bekezdés; észt nemzetközi magánjogi törvény 15. § 2) pont; holland polgári törvénykönyv 10:119 f) pont; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (3) bekezdés 1) pont; svájci nemzetközi magánjogi törvény 155. cikk b) pont.

[18] Nmjt. tv. 22. § (4) bekezdés.

[19] A hazai jogirodalomban lásd SZÁSZY (2. j.) 229–230.

[20] Olivier CACHARD: *Droit du Commerce International*, Paris, LGDJ, 2008, 97–98.

[21] Lásd Laurent LEVY: *La nationalité des sociétés*, Paris, LGDJ, 1984; Alfonso-Luis CALVO CARAVACA – Javier CARRASCOSA GONZÁLEZ: „Sociedades mercantiles: libertad de establecimiento y conflicto de leyes en la Unión Europea” in Alfonso-Luis CALVO CARAVACA – Juliana RODRÍGUEZ RODRIGO (szerk.): *Parmalat y otros casos de derecho internacional privado*, Madrid, Colex, 2007, 128–129.

[22] Jens POHLMANN: *Das französische internationale Gesellschaftsrecht*, Berlin, Duncker & Humblot, 1988, 29–30; Philippe MERLE: *Droit commercial – Sociétés commerciales*, Paris, Dalloz, ¹³2009, 121–122.

[23] Gerhard KEGEL: „Allgemeine Lehren des Privatrechts” in Gerhard KEGEL – Klaus SCHURIG: *Internationales Privatrecht*, München, Beck, ⁹2004, 572.

[24] KEGEL (23. j.) 572.

[25] Lásd *Freundschafts-, Handels- und Schifffahrtsvertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und den Vereinigten Staaten von Amerika vom 29. Oktober 1954*.

[26] Lásd részletesen az 5. pontban.

[27] VILÁGHY (2. j.) 99; Caroline KLEINER: „Le transfert de siège social en droit international privé” *JD* 2010/2, 316.

[28] *Hague Convention of 1 June 1956 concerning the recognition of the legal personality of foreign companies, associations and institutions*.

[29] *European Convention on the Establishment of Companies*, Strasbourg, 20.01.1966.

[30] *Convention on the mutual recognition of companies and bodies corporate*, Bull. Suppl. No. 2-1969, 7–14.

[31] *Inter-American Convention on Conflicts of Laws Concerning Commercial Companies*, Montevideo, 8 May 1979.

[32] Günther GRASMAN: *System des internationalen Gesellschaftsrecht*, München, Neue Wirtschafts-Briefe 1969, 458–472; Otto SANDROCK: „Sitztheorie, Überlagerungstheorie und der EWG-Vertrag: Wasser, Öl und Feuer” *RIW* 1989/35, 512–513; Otto SANDROCK: „Centros: ein Etappensieg für die Überlagerungstheorie” *BB* 1999/54, 1337–1345; Daniel ZIMMER: *Internationales Gesellschaftsrecht*, Heidelberg, Recht und Wirtschaft, 1996, 232; Daniel ZIMMER: „Von Debraco bis Daimler Chrysler: Alte und neue Schwierigkeiten bei der internationalgesellschaftsrechtlichen Sitzbestimmung” in Theodor BAUMS – J. Klaus HOPT – Norbert HORN (szerk.): *Corporations, Capital Markets and Business in the Law – Liber Amicorum Richard M. Buxbaum*, The Hague, Kluwer, 2000, 657.

[33] E ponthoz lásd Tamás SZABADOS: *The Transfer of the Company Seat within the European Union – The Impact of the Freedom of Establishment on National Laws*, Budapest, Eötvös, 2012; Tamás SZABADOS: „The Transfer of the Company Seat: The Freedom of Establishment and National Laws” *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies* 2013/1, 153; SZABADOS Tamás: „Jogi személyek a nemzetközi kollíziós magánjogban” in BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): *Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai. Kodifikációs előtanulmányok*, Budapest, HVG–Orac, 2016, 115–118.

[34] Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, HL C 326, 2012.10.26., 47–390. o. 49–55. cikk.

- [35] *Centros v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*, C-212/97, C:1999:126.
- [36] *Überseering v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH*, C-208/00, C:2002:632.
- [37] *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art*, C-167/01, C:2003:51.
- [38] Marc-Philippe WELLER: „Das autonome Unternehmenskollisionsrecht“ *IPRAX* 2017/2, 168–169; Jan KNOP: *Gesellschaftsstatut und Niederlassungsfreiheit*, Göttingen, Cuvillier, 2008, 60–65.
- [39] *Überseering BV kontra Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)*, C:2002:632, 95. pont; Az Európai Közösséget létrehozó szerződés HL C 224, 1992.8.31, 6–79. o.
- [40] *Centros v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*, C:1999:126, 30. pont; *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art*, C:2003:512, 101. pont.
- [41] Thomas RAUSCHER: *Internationales Privatrecht*, Heidelberg, CF Müller, 1999, 136; Horst EIDENMÜLLER – Gebhard M. REHM: „Niederlassungsfreiheit versus Schutz des inländischen Rechtsverkehrs: Konturen des Europäischen Internationalen Gesellschaftsrecht“ *ZGR* 2004/2, 164–166; Andreas SPAHLINGER – Gerhard WEGEN: *Internationales Gesellschaftsrecht in der Praxis*, München, Beck, 2005, 45; Ulrich FORSTHOFF: *Niederlassungsfreiheit für Gesellschaften: europarechtliche Grenzen der für die Erstreckung deutschen Mitbestimmungsrechts*, Baden-Baden, Nomos, 2006, 25–26, 53–59; Lutz MICHALSKI – Ilja FUNKE: „§ 4a GmbHG“ in Lutz MICHALSKI (szerk.): *GmbHG Kommentar*, München, Beck, ²2010, 692–693; Eddy WYMEERSCH: „The Transfer of the Company’s Seat in European Company Law“ *CML Rev* 2003/3, 681.
- [42] Nadja KUBAT ERK: „The Cross-Border Transfer of Seat in European Company Law: A Deliberation about the Status Quo and the Fate of the Real Seat Doctrine“ *EBLR* 2010/3, 424; NEMESSÁNYI Zoltán: „The most relevant practice of the EC Court as to the freedom of establishment for companies“ in METZINGER Péter – NEMESSÁNYI Zoltán – OSZTOVITS András: *Freedom of Establishment for Companies in the European Union*, Budapest, Complex, 2009, 37.
- [43] Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés (Róma, 1957. március 25.).
- [44] *Queen v. H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC*, 81/87, C:1988:456, 20–21. pont.
- [45] *Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt.*, C-210/06, C:2008:723, 110. pont.
- [46] Peter KINDLER: „Ende der Diskussion über die so genannte Wegzugsfreiheit“ *NZG* 2009/4, 131.
- [47] Stefan LEIBLE – Jochen HOFFMANN: „»Überseering« und das (vermeintliche) Ende der Sitztheorie“ *RIW* 2002/12, 930.
- [48] Dieter LEUERING: „Von Scheinauslandsgesellschaften hin zu »Gesellschaften mit Migrationshintergrund«“ *Zeitschrift für Rechtspolitik* 2008/3, 74–75.
- [49] Gerald SPINDLER – Olaf BERNER: „Der Gläubigerschutz im Gesellschaftsrecht nach Inspire Art“ *RIW* 2004/1, 10.
- [50] *Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o.*, C-106/16, C:2017:804, 34. pont.
- [51] A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek – A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség a polgárok szolgálatában, COM (2009)262 végleges, 14.
- [52] Report of the Reflection Group On the Future of EU Company Law (Brussels, 5 April 2011), 23–24.
- [53] Report of the Reflection Group On the Future of EU Company Law 23.
- [54] Hans Jürgen SONNENBERGER (szerk.): *Vorschläge und Berichte zur Reform europäischen und deutschen internationalen Gesellschaftsrechts*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2007, *Vorschlag für eine Regelung auf europäischer Ebene* 2. cikk (1) bekezdés és *Vorschlag für eine autonome deutsche Regelung im EGBGB* 10. cikk (2) bekezdés.

- [55] SONNENBERGER (54. j.); *Vorschlag für eine Regelung auf europäischer Ebene* 2. cikk (2) bekezdés és *Vorschlag für eine autonome deutsche Regelung im EGBGB* 10. cikk (3) bekezdés.
- [56] Groupe européen de droit international privé: Draft rules on the law applicable to companies and other bodies, Milan, 16–18 September 2016.
- [57] Groupe européen de droit international privé (56. j.) 3. cikk.
- [58] Groupe européen de droit international privé (56. j.) 4. cikk.
- [59] Carsten GERNER-BEUERLE – Federico M. MUCCIARELLI – Edmund-Philipp SCHUSTER – Mathias M. SIEMS (szerk.): *Study on the Law Applicable to Companies, Final Report*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016, 292–295.
- [60] Holland polgári törvénykönyv 10:118 cikk; cseh nemzetközi magánjogi törvény 30. § (1) bekezdés; bolgár nemzetközi magánjogi törvény 56. cikk (1) bekezdés; észt nemzetközi magánjogi törvény 14. §.
- [61] OGH 6Ob123/99b, 15.07.1999.
- [62] *Aktiengesetz vom 6. September 1965* (BGBl. I S. 1089).
- [63] *GmbH-Gesetz (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung) vom 20.04.1892* (RGBl. I S. 477).
- [64] *Gesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen vom 23. Oktober 2008* (BGBl. I S. 2026).
- [65] Belga nemzetközi magánjogi törvény 110. cikk.
- [66] Lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (1) bekezdés.
- [67] Belga nemzetközi magánjogi törvény 110. cikk; lengyel nemzetközi magánjogi törvény 17. cikk (2) bekezdés.
- [68] Például az 1875. évi XXXVII. törvénycikk *kereskedelmi törvény* 217. § (3) bekezdés.
- [69] SZÁSZY (2. j.) 227–228.
- [70] SZÁSZY (3. j.) 7. cikk, továbbá 55.
- [71] Világgy a tényleges székhely elvét tartotta alkalmazandónak VILÁGHY (2. j.) 100, míg Mádl az inkorporációs elv mellett foglalt állást MÁDL (2. j.) 98–104 és 109.
- [72] Nmjt. tv. 18. §.
- [73] Nmjt. tv. 22. § (1)–(4).
- [74] Lengyel nemzetközi magánjogi törvény 21. cikk.
- [75] Észt nemzetközi magánjogi törvény 17. §.
- [76] Bolgár nemzetközi magánjogi törvény 57. cikk.
- [77] Nmjt. tv. 22. § (5) bekezdés.